

Študijná príručka: Košický kraj

Táto príručka je určená na overenie a prehĺbenie vedomostí o Košickom kraji na základe poskytnutých materiálov. Obsahuje kvíz s krátkymi otázkami, kľúč správnych odpovedí, námety na esej a komplexný slovník kľúčových pojmov.

Kvíz: Overenie vedomostí

Odpovedzte na nasledujúcich desať otázok v rozsahu 2 – 3 viet. Vaše odpovede by mali vychádzať výlučne z poskytnutých informácií.

1. Opíšte geografické členenie Košického kraja, najmä hlavné pohoria a nížiny.
2. Prečo v Košickom kraji dochádza k pravidelným povodňam a akú úlohu v tom zohrávajú vodné nádrže?
3. Aký je význam Dómu sv. Alžbety v Košiciach z hľadiska jeho kapacity a historického statusu?
4. Menujte aspoň dve významné kultúrne pamiatky zapísané v zozname UNESCO, ktoré sa nachádzajú v Košickom kraji, a stručne ich charakterizujte.
5. Akým hlavným hospodárskym problémom čelia niektoré okresy Košického kraja a aké sú príčiny tejto situácie?
6. Čím je výnimočný Herliansky gejzír v porovnaní s inými gejzíromi v Európe?
7. Aká je etnická štruktúra obyvateľstva v Košickom kraji, najmä v pohraničných oblastiach?
8. Charakterizujte hospodársky význam mesta Košice pre celý región.
9. Čo je „Gotická cesta“ a aké pamiatky spája?
10. Opíšte prírodné podmienky okresu Gelnica a vysvetlite, prečo má najvyššiu lesnatosť v kraji.

Kľúč správnych odpovedí

1. Územie Košického kraja je geograficky rozmanité. Východnú časť tvorí prevažne odlesnená Východoslovenská nížina, ktorú obkolesujú pohoria Slanské vrchy a Vihorlatské vrchy. Smerom na západ sa rozkladá Košická kotlina a pohoria ako Slovenský kras, Slovenský raj a Slovenské rudohorie.
2. Pravidelné povodne sú spôsobené vejárovitou riečnou sieťou, ktorá pri výdatnejších dažďoch nedokáže odvieť vodu. Vodné nádrže, ako Zemplínska šírava na rieke Laborec alebo Ružín na rieke Hornád, pomáhajú regulovať vodné toky a zároveň slúžia na výrobu elektrickej energie, rekreáciu a ako zdroj vody.
3. Gotický Dóm sv. Alžbety v Košiciach je najväčším kostolom na Slovensku s kapacitou presahujúcou 5 000 ľudí. Jeho výstavba sa začala koncom 14. storočia a v roku 1970 bol vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku, čo podčiarkuje jeho mimoriadny historický a architektonický význam.
4. Medzi pamiatky UNESCO patrí Spišský hrad, ktorý je jedným z najväčších hradných komplexov v strednej Európe. Ďalšou je Dobšinská ľadová jaskyňa, ktorá je súčasťou svetového prírodného dedičstva vďaka svojej unikátnej ľadovej výplni. Do zoznamu je zaradených aj 13 jaskýň Slovenského krasu, prepojených s krasom Aggtelek v Maďarsku.
5. Niektoré okresy čelia problému vysokej nezamestnanosti, ktorá bola spôsobená útlmom baníctva a hutníctva po roku 1989. Negatívami sú tiež okrajová poloha väčšiny okresov, nedobudovaná technická infraštruktúra a zaostávajúce služby cestovného ruchu.
6. Herliansky gejzír je unikátny tým, že patrí medzi málo studených gejzírov v Európe. Samovoľne strieka prúd vody do výšky 22 metrov po dobu 25 minút, a to v pravidelnom intervale 34 až 36 hodín.
7. Etnická štruktúra odráža polohu kraja. V okresoch hraničiacich s Maďarskom je silné zastúpenie maďarskej menšiny a v okresoch susediacich s Ukrajinou je zastúpenie ukrajinskej menšiny. V okrese Spišská Nová Ves je zas početnejšie zastúpenie rómskeho etnika.

8. Košice sú metropolou východného Slovenska a poskytujú zamestnanosť pre širší región v mnohých odvetviach, ako je výroba kovov (U. S. Steel), energetika, strojárstvo či potravinárstvo. Sídlí tu tretina obyvateľov kraja a je centrom služieb, školstva a cestovného ruchu.
9. „Gotická cesta“ je prvá turistická cesta svojho druhu na Slovensku. Spája významné historické pamiatky regiónu, ako sú hrad Krásna Hôrka, Mauzóleum Andrássyovcov v Krásnohorskom Podhradí alebo kaštieľ v Betliari.
10. Okres Gelnica leží takmer celý vo Volovských vrchoch, ktoré sú súčasťou Slovenského rudohoria. Vďaka tejto polohe vo vyššom pohorí, kde prevažujú smrekové lesy s jedľou, má okres najvyššiu lesnatosť v kraji, až 75 %.

Námety na esej

1. Analyzujte kontrasty medzi severozápadnou a juhovýchodnou časťou Košického kraja z hľadiska geografie, klímy, poľnohospodárstva a hospodárskeho zamerania.
2. Diskutujte o význame prírodného a kultúrneho dedičstva, najmä lokalít UNESCO, pre rozvoj cestovného ruchu v Košickom kraji. Aké sú podľa vás najväčšie príležitosti a prekážky?
3. Zhodnoťte ekonomickú situáciu Košického kraja s dôrazom na historické zmeny po roku 1989, kľúčové priemyselné odvetvia a pretrvávajúce problémy, ako sú nezamestnanosť a nedostatočná infraštruktúra.
4. Opíšte úlohu mesta Košice ako „metropoly východného Slovenska“. Vysvetlite jeho administratívny, ekonomický a kultúrny význam pre celý región na konkrétnych príkladoch z textu.
5. Na príkladoch Tokajskej vinohradníckej oblasti, Slovenského krasu a Spišského hradu vysvetlite, ako sú geografia a história Košického kraja prepojené so susednými krajinami a regiónmi.

Slovník pojmov

Pojem	Definícia
Abov, Gemer, Spiš, Zemplín	Historické regióny, ktorých územia čiastočne zasahujú do Košického kraja.
Bodrog	Rieka, ktorá vzniká sútokom Latorice a Ondavy a odvodňuje územie kraja. Na mieste, kde opúšťa Slovensko, sa nachádza najnižšie položený bod krajiny (94 m n. m.).
Dobšinská ľadová jaskyňa	Jaskyňa zaradená do zoznamu svetového prírodného dedičstva UNESCO. Vďaka klesajúcemu profilu sa v nej udržiava studený vzduch a ľadová výplň.

Dóm sv. Alžbety	Gotický kostol v Košiciach, ktorý je s kapacitou vyše 5 000 ľudí najväčším kostolom na Slovensku. Je národnou kultúrnou pamiatkou.
Európske hlavné mesto kultúry	Prestížny titul udeľovaný Európskym parlamentom, ktorý mesto Košice získalo v roku 2013 za rozvoj kultúrnych aktivít.
Gotická cesta	Prvá turistická cesta svojho druhu na Slovensku, ktorá spája historické pamiatky regiónu, napríklad hrad Krásna Hôrka a kaštieľ v Betliari.
Herliansky gejzír	Jeden z mála studených gejzírov v Európe, nachádzajúci sa na úpätí Slanských vrchov. Strieka vodu do výšky 22 metrov v intervale 34–36 hodín.
Hrad Krásna Hôrka	Významný hrad, ktorý v roku 2012 poškodil požiar. V súčasnosti prebieha jeho rekonštrukcia a časť je už prístupná.
Košice	Krajské a najväčšie mesto regiónu, považované za metropolu východného Slovenska. Je druhým najľudnatejším mestom Slovenska.
Silická ľadnica	Zaľadnená priepasť na Silickej planine, ktorá je najnižšie položenou ľadovou jaskyňou na svete (nadmorská výška 503 m n. m.).
Slovenský kras	Národný park s bohatstvom podzemných krasových priestorov. Jeho jaskyne sú spolu s jaskyňami maďarského Aggteleku zapísané v zozname UNESCO.

Spišský hrad	Zakonzervovaná stredoveká hradná zrúcanina na travertínovej kope. S rozlohou 4 hektáre patrí k najväčším hradným komplexom v strednej Európe a je pamiatkou UNESCO.
Tokajská vinohradnícka oblasť	Oblasť na juhu kraja, známa produkciou kvalitných vín. Časť tejto oblasti sa nachádza aj na území Maďarska.
U. S. Steel	Najväčší slovenský podnik na spracovanie železnej rudy, ktorý sídli v Košiciach a je kľúčovým zamestnávateľom v regióne.
Východoslovenská nížina	Najteplejšia a najsuchšia oblasť kraja, ktorá je takmer úplne odlesnená a využívaná na poľnohospodárstvo.
Zemplínska šírava	Vodná nádrž na rieke Laborec, ktorá slúži na reguláciu vodných tokov, výrobu elektrickej energie, rekreáciu, rybolov a ako zdroj vody pre priemysel.